
voor de relatie tussen de afgescheidenen en het fonds van Den Ouden. S. van Velzen wil begin 1836 wel weten van de stukjes van vóór de Afscheiding, maar hij verzet zich tegen de *Naklank* van P.J. van Zuylen: 'De Heere heeft de afscheiding bewerkt, en daarom betaamt het ons niet naar andere middelen omtezien, maar slechts te volgen'. Op gelijke wijze redeneert Scholte, als hij in lange artikelen in *De Reformatie* Moorrees aanvalt, die in een stukje bij Den Ouden probeert uit te leggen waarom hij niet met de Afscheiding is meegegaan. Scholte kan het ook maar moeilijk hebben dat Moleenaar in 1837 bij Den Ouden een becommentarieerde uitgave van de drie Formulieren van Enigheid bezorgt. Smalend geeft hij toe dat deze formulieren 'ook in het Hervormde Kerkgenootschap nog eenige aanklevers hebben'.³⁷

Nomen et omen?

Was de naam Den Ouden tevens teken, zoals die recensent in 1827 stelde? Den Ouden was inderdaad wat men noemt 'een voorstander van het Oude'. Daarom ging hij niet alleen in tegen de verlichten van zijn tijd, maar verwijderde hij zich ook van de hoofdstroom van het Réveil. Toch was hij in zekere zin modern: hij gaf stem aan een groep waarop door de meer beschaafden – al dan niet orthodox – dikwijls werd neergezien: de 'stille luyden' die zich laafden aan oefenaars en oudvaders van de Nadere Reformatie. Zijn fonds was tevens een belangrijke factor in het ontstaan van de Afscheiding – die kerkelijke emancipatiebeweging tegen het regentendom –, al zou hij als rechtgeaard lidmaat van de Vaderlandse Kerk nooit één afgescheidene uitgeven. Zijn liefde voor die kerk deed hem tenslotte samen met zijn gezelschapsvrienden grijpen naar het moderne middel van het georganiseerde massaprotest. Dankzij zijn inzet werd dit de eerste geslaagde manifestatie van hen die later als hervormd-gereformeerden zouden worden aangeduid.

37. S. van Velzen, *Stemme eens wachter op Sions muren*, Leeuwarden (G.H. Swarte van Loon) 1836, 4, 53. *De Reformatie* 1837 II, 156-164, 255-265, 326-340; 1839 V, 1-12, m.n. 1.